

Zicht op thuistaal

ACHTERGRONDKENMERKEN VAN NIET NEDERLANDSSPREKENDE OUDERS
EN HUN KINDEREN IN KAART GEBRACHT

IRIS BOLLEN

ESTHER STRONKHORST

Bollen, I. & Stronkhorst, E.

Zicht op thuistaal

Achtergrondkenmerken van niet Nederlandssprekende ouders en hun kinderen in kaart gebracht.

Amstelveen: Kohnstamm Instituut.

1 december 2025 (Projectnummer 40969)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding:

Kohnstamm Instituut

Keizer Karelplein 1, 1185 HL Amstelveen

Tel.: 020-214 1400

www.kohnstamminstituut.nl

Dataverwerking: Elion.nl

© Copyright Kohnstamm Instituut, 2025

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting.....	3
1 Inleiding.....	5
1.1 De rol van thuistaal.....	5
1.2 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen.....	6
1.3 Analysemethoden.....	7
2 Inzicht in omvang en kenmerken van gezinnen naar thuistaal in Nederland.....	9
2.1 Aantal ouders en kinderen in Nederland met een andere thuistaal.....	9
2.2 Kenmerken van ouders in Nederland met een andere thuistaal.....	12
2.3 Kenmerken van jongeren in Nederland met een andere thuistaal.....	16
2.4 Samenvatting.....	17
3 Inzicht in ontwikkelingen over de tijd en een internationale vergelijking.....	18
3.1 Trends in tijd.....	19
3.2 Internationale vergelijkingen ouders met een andere thuistaal.....	22
3.3 Internationale vergelijkingen 15-jarigen met een andere thuistaal.....	25
3.4 Samenvatting.....	27
4 Samenhang van thuistaal van ouders en basisvaardigheden PIAAC.....	28
4.1 Samenhang tussen taalvaardigheid en thuistaal.....	28
4.2 Thuistaal als voorspeller voor laaggeletterdheid.....	31
4.3 Samenhang tussen rekenvaardigheid en thuistaal.....	34
4.4 Thuistaal als voorspeller voor laaggecijferdheid.....	37
4.5 Samenvatting.....	40

Managementsamenvatting

Doel van dit onderzoek is om op basis van data van het PIAAC-onderzoek uit 2023, meer inzicht te krijgen in de omvang van de groep kinderen die in Nederland opgroeit in gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is. Ook is de vraag hoe de omvang van deze groep zich ontwikkelt ten opzichte van eerdere jaren. En om meer inzicht te krijgen in de achtergrondkenmerken van deze groep. In de PIAAC-dataset konden wel de respondenten met kinderen worden geselecteerd, maar deze respondenten (ouders) kunnen niet één op één worden vertaald naar gezinnen. Naast de PIAAC-data is daarom gebruik gemaakt van meerdere bronnen, zoals het PISA-onderzoek uit 2022 en het peilingsonderzoek Mondelinge taalvaardigheid einde basisonderwijs (2019). De onderzoeksvragen zijn in drie hoofdthema's beantwoord: (1) Inzicht in omvang en kenmerken van ouders en kinderen naar thuistaal in Nederland; (2) Inzicht in ontwikkelingen over de tijd (trends) en een vergelijking met andere landen; (3) De samenhang van de thuistaal van ouders en de basisvaardigheden die in PIAAC worden gemeten (verdiepende analyses).

Inzicht in omvang en kenmerken van ouders en kinderen naar thuistaal in Nederland

Op basis van de PIAAC-data uit 2023 zien we dat ongeveer 12% van alle ouders in Nederland thuis geen Nederlands spreekt. Voor ouders met minderjarige kinderen ligt dit aandeel rond de 15%. Aanvullende bronnen zoals PISA 2022 en het peilingsonderzoek Mondelinge taalvaardigheid einde basisonderwijs (2019) laten een consistent beeld zien: 12-15% van de minderjarigen in Nederland groeit op in een gezin waar Nederlands niet de thuistaal is, wat neerkomt op circa 396.000 tot 495.000 kinderen. Ouders met een andere thuistaal hebben vaak een hoog opleidingsniveau, vergelijkbaar met Nederlandstalige ouders, maar het aandeel middelbaar opgeleiden is veel lager. Er is geen significant verschil tussen ouders met een andere thuistaal en Nederlandstalige ouders in hoeveel ouders een startkwalificatie hebben behaald. Verder hebben zij minder vaak betaald werk; 72,5% tegenover 85% bij Nederlandstalige ouders. Er zijn geen significante verschillen in het inkomen. Op het gebied van basisvaardigheden scoren deze ouders echter duidelijk lager dan hun Nederlandstalige tegenhangers, met de kanttekening dat PIAAC de basisvaardigheden in het Nederlands meet en dat deze lagere scores niets zeggen over vaardigheden in de eigen moedertaal. Gegevens uit PISA over de 15-jarigen laten vergelijkbare patronen zien: jongeren met een andere thuistaal hebben significant minder boeken in huis (het aantal boeken hangt sterk samen met latere kernvaardigheden) en volgen vaker opleidingen op een lager niveau dan leeftijdsgenoten die thuis Nederlands spreken.

Inzicht in ontwikkelingen over de tijd (trends) en een vergelijking met andere landen

In de afgelopen tien jaar is het aandeel ouders in Nederland dat thuis een andere taal spreekt dan Nederlands gegroeid, van 6,4% in 2012 naar 11,8% in 2023. Tegelijkertijd zijn hun basisvaardigheden op het rekengebied verbeterd, waar het aandeel op het laagste niveau aanzienlijk is gedaald (van 41% naar 28,5%). Het percentage ouders dat op niveau 3 van rekenvaardigheid scoort, is juist gestegen van 20% naar 32,2%. Voor taalvaardigheid daalde het aandeel ouders op niveau 1 licht, van 38,4% naar 32,6% – al is dit verschil niet significant. Ook de sociaaleconomische positie van ouders met een andere thuistaal is vooruitgegaan: meer ouders hebben betaald werk en het aandeel dat anders inactief is, is afgenomen. Het hoogste opleidingsniveau van deze groep is sterk gestegen; het aandeel hoogopgeleiden is bijna verdubbeld, terwijl het aandeel laagopgeleiden flink is gedaald. Internationaal vergeleken is het percentage ouders met een andere thuistaal in Nederland vergelijkbaar met andere landen en het OECD-gemiddelde. Het aantal 15-jarigen dat opgroeit in een gezin waar een andere thuistaal wordt gesproken, is in tien jaar tijd ook significant gegroeid, van 6% naar 13%. Deze trend zien we zowel in Nederland, als ook in andere landen.

Samenhang van de thuistaal van ouders en de basisvaardigheden uit PIAAC

De gesproken thuistaal van ouders speelt een belangrijke rol in hun basisvaardigheden. Ouders die thuis geen Nederlands spreken, behalen over het algemeen lagere scores op de basisvaardigheden. Deze verschillen blijven zichtbaar, zelfs wanneer rekening wordt gehouden met leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, stedelijkheid, inkomen en arbeidsmarktpositie. Het opleidingsniveau is een van de sterkste voorspellers: laag- en middenopgeleide ouders met een andere thuistaal, hebben een veel grotere kans op lage basisvaardigheden dan hoogopgeleide ouders (met een andere thuistaal). Daarnaast beïnvloeden inkomen en arbeidsmarktpositie de vaardigheidsscores: ouders met een lager inkomen behalen lagere scores dan ouders met hogere inkomens. Net als ouders zonder betaald werk; die behalen gemiddeld genomen lagere scores dan ouders die wel betaald werk hebben. Wonen in landelijke gebieden (ten opzichte van wonen in stedelijk gebied) gaat daarentegen samen met iets hogere vaardigheden en een kleinere kans op lage basisvaardigheden. Geslacht en leeftijd spelen een beperktere rol, met geen significante verschillen tussen leeftijden van ouders, en in enkele gevallen kleine verschillen tussen mannen en vrouwen.

1 Inleiding

1.1 De rol van thuistaal

Veel kinderen in Nederland groeien op in een meertalige thuisomgeving. Naast het Nederlands kan het gaan om een regionale taal (zoals Fries) of andere talen (zoals Engels, Arabisch of Pools). Deze thuistaal speelt een belangrijke rol in de cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen. Als de eerste taal die kinderen leren, vormt de thuistaal niet alleen de basis voor communicatieve vaardigheden, maar beïnvloedt ook identiteitsvorming en cultureel bewustzijn (Agirdag, 2020¹). Vaak wordt het belang van de thuistaal onderschat, vooral wanneer deze verschilt van de dominante taal.

In de discussie over thuistaal ligt de focus meestal op taalachterstanden van kinderen voor wie Nederlands niet de moedertaal is. Verschillende beleidsinterventies zijn gericht op het verkleinen van deze achterstanden, bijvoorbeeld door middel van schakelklassen of vroeg- en voorschoolse educatieprogramma's (vve). Maar de beheersing van meerdere talen kan opgroeiende kinderen ook een voorsprong geven. Onderzoek laat zien dat een meertalige opvoeding voordelen met zich meebrengt: het kunnen beschikken over woorden in twee verschillende talen heeft een positieve invloed op de breinfuncties en -structuur (Barac et al, 2014²). Deze vroege taalervaring beïnvloedt vaardigheden zoals probleemoplossend vermogen, creativiteit en sociale competenties. Daarnaast ontwikkelen kinderen die hun thuistaal goed beheersen, gemeenschappelijke onderliggende vaardigheden die helpen bij de ontwikkeling van een tweede taal ³ en diepere meta-linguïstische vaardigheden (het bewustzijn van taal als systeem).

Deze positieve uitkomsten komen met name naar voren als er een rijk aanbod is van thuistaal en dit wordt (h)erkend en ingezet in het onderwijs. Als meertalige leerlingen hun thuistaal kunnen inzetten in de klas, vergroot dit motivatie en zelfvertrouwen en versterkt leerprestaties⁴. Thuistalen gebruiken vergroot bovendien het welbevinden en de betrokkenheid van alle leerlingen in de klas⁵. Ook geldt dat klassen met een grotere

¹ Agirdag, O. (2020). *Onderwijs in een gekleurde samenleving*. Antwerpen-Berchem: EPO

² Barac, R., E. Bialystok, D. C. Castro, and M. Sanchez. 2014. The Cognitive Development of Young Dual Language Learners: A Critical Review. *Early Childhood Research Quarterly* 29: 699–714.

³ Cummins, J. (1981). Four misconceptions about language proficiency in bilingual education. *Nabe Journal*, 5(3), 31-45.

⁴ <https://www.onderwijskennis.nl/kennisbank/meertaligheid-in-het-onderwijs>

⁵ <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/invloed-van-meertalige-klas-op-taalontwikkeling-basisschool>

taaldiversiteit even goed presteren op leesvaardigheid en schrijfvaardigheid als andere klassen: het aantal anderstalige leerlingen in de klas heeft nauwelijks nadelige gevolgen voor de taalontwikkeling van leerlingen⁶. Daarmee zijn er genoeg aanknopingspunten om aandacht te besteden aan de rol van thuistaal in het onderwijs.

1.2 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

Doel van het onderzoek is om op basis van onder andere data van het PIAAC-onderzoek uit 2023, meer inzicht te krijgen in de omvang van de groep kinderen die in Nederland opgroeit in gezinnen waar Nederlands niet de thuistaal is. Ook is de vraag hoe de omvang van deze groep zich ontwikkelt ten opzichte van eerdere jaren. En om meer inzicht te krijgen in de achtergrondkenmerken van deze groep. Hiertoe heeft het ministerie van OCW twee onderzoeksvragen geformuleerd:

De eerste focust op de omvang van de doelgroep: *Wat weten we over de groep kinderen die opgroeien in gezinnen met een andere thuistaal?*

Subvragen die daarbij horen zijn:

- hoe groot is de groep kinderen in Nederland die opgroeien in een gezin waar Nederlands niet de meest gesproken thuistaal is?
- hoe ontwikkelt de omvang van deze groep zich ten opzichte van 10 jaar geleden?
- hoe vergelijkbaar is de omvang van deze groep en de ontwikkeling daarvan met landen om ons heen?

De tweede onderzoeksvraag focust op de achtergrondkenmerken: *Welke kenmerken zijn onderscheidend voor de groep ouders met gezinnen met een andere thuistaal in Nederland?*

Subvragen die daarbij horen zijn:

- wat zijn kenmerken van ouders van gezinnen met een andere thuistaal dan het Nederlands (achtergrondkenmerken zoals opleidingsniveau, maar ook arbeidsmarktkenmerken en scores op basisvaardigheden)
- In welke mate verschilt dat van ouders met Nederlands als thuistaal?

Omdat deze onderzoeksvragen niet alleen te beantwoorden zijn middels de PIAAC-data, maken we daarnaast ook gebruik van PISA-data uit 2022 en het Peilingsonderzoek mondelinge taalvaardigheid uit 2019⁷. Hoe we dit hebben aangepakt, beschrijven we in de paragraaf hierna. In de volgende hoofdstukken beantwoorden we de onderzoeksvragen rond drie hoofdthema's: (1) Inzicht in omvang en kenmerken van ouders en kinderen naar thuistaal in Nederland; (2) Inzicht in ontwikkelingen over de tijd (trends) en een vergelijking met andere landen; (3) De samenhang van de thuistaal van ouders en de basisvaardigheden die in PIAAC worden gemeten (verdiepende analyses). Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting van de belangrijkste inzichten.

⁶ Gaikhorst, L., Karssen, M., Zijlstra, H., Martens, E., & Duarte, J. (2023). De effecten van een meertalige interventie op zowel de sociaal-affectieve als cognitieve ontwikkeling van basisschoolleerlingen. *Pedagogische Studiën*, 100(3), 305-344.

⁷ Inspectie van het onderwijs. (2019). Peil. Mondelinge taalvaardigheid aan het einde van het basisonderwijs. Den Haag: Inspectie van het onderwijs.

1.3 Analysemethoden

Om een antwoord te kunnen geven op de verschillende onderzoeksvragen is er een analyseplan opgesteld waarin een overzicht is gemaakt welke data en analysemethoden er moesten worden ingezet. Er is gebruik gemaakt van een vijftal bronnen, te weten het Nederlandse databestand van PIAAC uit 2023, de PIAAC Data Explorer van de OECD (internationale data van PIAAC uit 2012 en 2023), het publieke databestand van PISA uit 2022, de PISA Data Explorer van de OECD en het rapport Peil. Mondelinge taalvaardigheid aan het einde van het basisonderwijs van de Inspectie van het Onderwijs (2019). De databestanden van PIAAC en PISA zijn geanalyseerd met behulp van de IEA IDB Analyzer (versie 5.0.50). Hierbij zijn zowel beschrijvende analyses – gemiddelden, percentages – als verdiepende analyses – (logistische) regressieanalyses – toegepast om de onderzoeksvragen te beantwoorden.

De analysemogelijkheden kennen wat beperkingen. In de onderzoeksvragen komen de termen ‘ouders’ en ‘gezin(nen)’ voor. De PIAAC-dataset gaat over individuen als respondent. Daardoor kunnen wel de respondenten met kinderen worden geselecteerd, maar die kunnen niet één op één worden vertaald naar gezinnen. Bovendien weten we uit de PIAAC-data alleen dat respondenten kinderen hebben, maar niet of deze op het moment van afname ook nog in huis woonden. De aantallen zijn daarmee iets vertekend als je het bijvoorbeeld vergelijkt met gegevens van het CBS. Volgens het CBS zijn er in Nederland in 2025 2,7 miljoen gezinnen met 1 of meer thuiswonende kinderen⁸. De schattingen die met de PIAAC-data worden berekend, representeren individuen en geen gezinnen met thuiswonende kinderen. Dat maakt het ingewikkeld om uitspraken te doen over het aantal gezinnen waar een andere thuistaal dan het Nederlands wordt gesproken. We hebben er daarom voor gekozen om in dit rapport (waar mogelijk) te spreken over ouders. Hetzelfde geldt voor de PISA-dataset uit 2022: hier zijn 15-jarige scholieren de respondenten. Zij representeren niet alle kinderen in Nederland. Bovendien staat in de rapportage van de OECD dat de Nederlandse steekproef ongeveer 156.000 15-jarigen representeert, ongeveer 79% van het aantal 15-jarigen in Nederland⁹. De schatting hoeveel 15-jarigen er in een gezin opgroeien met een andere thuistaal dan het Nederlands is daardoor te laag en moet met enige terughoudendheid worden geïnterpreteerd. De peiling Mondelinge taalvaardigheid uit 2019 geeft zicht op de vaardigheid van basisschoolleerlingen einde groep 8. Ook hieruit zijn geen representatieve cijfers te halen voor alle kinderen. Echter, door alle drie de datasets naast elkaar te leggen (ouders, jongeren en kinderen), is een vrij consistent beeld te schetsen van de groep kinderen die in Nederland in een gezin opgroeien waar Nederlands niet de thuistaal is.

Om de analyses voor trends en internationale vergelijkingen in hoofdstuk 3 uit te voeren gebruiken we de PIAAC Data Explorer en de PISA Data Explorer van de OECD¹⁰. Om in de PIAAC-dataset de respondenten met een andere thuistaal én kinderen te identificeren wordt een tweetal variabelen gebruikt. De PIAAC Data Explorer is gelimiteerd in het aantal variabelen dat tegelijk kan worden meegenomen in de analyses. Daardoor kunnen een

⁸ Zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/woonsituatie/huishoudens-nu>

⁹ Zie OECD. (2023). PISA 2022 results: Volume I – What students know and can do. Country note: The Netherlands. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/netherlands/pisa-2022-results-netherlands.pdf>

¹⁰ zie <https://piaacdataexplorer.oecd.org/ide/idepiaac/dataset.aspx>

aantal vergelijkingen niet worden uitgevoerd. In deze gevallen hebben we gekozen om niet ouders met een andere thuistaal in beeld te brengen, maar alle respondenten met een andere thuistaal. In de tabellen wordt dit aangegeven door te spreken over respondenten in plaats van ouders.

De verdiepende analyses in hoofdstuk 4 zijn uitgevoerd op het Nederlandse databestand van PIAAC uit 2023 en bestaan uit lineaire regressie analyses en logistische regressie analyses. De regressies analyses zijn eerst uitgevoerd met alleen thuistaal als voorspeller (voor zowel taalvaardigheid als rekenvaardigheid). Daarna is het model, tweemaal herhaald (per vaardigheid), waarbij er gecontroleerd werd voor achtergrondvariabelen. In beide modellen wordt er gekeken naar: leeftijd, gender, de stedelijkheid van de woonomgeving en opleiding. De twee modellen verschillen vervolgens op twee punten. Het eerste model kijkt naar het inkomen in kwintielen. Het tweede model kijkt naar de arbeidsmarktpositie, of iemand werkt of niet, en of iemand een uitkering ontvangt. Het was niet mogelijk deze twee in één model mee te nemen, omdat iemand die niet werkt geen inkomen heeft. Daarom is er gekozen om twee losse modellen te hanteren en deze afzonderlijk te bespreken. Bij de logistische regressies, geldt dat wanneer de waarde van $\exp(b)$ groter is dan 1, dit de kans is om in de groep van laaggecijferd of laaggeletterd te vallen. Voor waarden kleiner dan 1, wordt voor de begrijpelijkheid $1/(\exp(b))$ gehanteerd. De kansen zijn voor de leesbaarheid opgenomen in de tabellen in de kolom 'Odds ratio'. Er is bij de lineaire regressies gekozen om te rapporteren over de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënt. Deze waarden (b) weerspiegelen het effect op de score die hoort bij de taal- of rekenvaardigheid van de ouder wanneer de situatie, bijvoorbeeld geen Nederlands als thuistaal, het geval zou zijn. Meer informatie over de betekenis van de vaardigheidsscores op de basisvaardigheden vindt u terug in Bijlage 2 van het PIAAC rapport uit 2024¹¹.

¹¹ Buisman, M., Bollen, I., Jacobs, B., Huijts, T., Cornelisse, R., van Guilik, N., Elshof, D., & van Griensven, L. (2024). PIAAC 2023: Kernvaardigheden van volwassenen. Resultaten van de Nederlandse survey 2023 (Rapport 1143). Amstelveen: Kohnstamm Instituut.

2 Inzicht in omvang en kenmerken van gezinnen naar thuistaal in Nederland

2.1 Aantal ouders en kinderen in Nederland met een andere thuistaal

Om een schatting te kunnen maken hoeveel gezinnen (hierna ouders genoemd) er in Nederland zijn die een andere thuistaal hebben dan het Nederlands, is er allereerst gebruik gemaakt van de PIAAC-dataset uit 2023. De data zijn door CBS gewogen om een landelijk representatief beeld te geven van vaardigheden van Nederlandse volwassenen (zie voor meer uitleg hierover Bijlage 1 in het PIAAC-rapport uit 2024¹²). Deze schatting gaat dus om alle individuele ouders in Nederland, ongeacht de leeftijd van hun kind(eren) en of deze thuis wonen. In Tabel 2.1 is te zien dat er in totaal 6,1 miljoen ouders in Nederland zijn, waarvan er 723.769 een niet Nederlandse thuistaal spreken (ongeveer 12%) en dat zij gemiddeld 2,2 kinderen hebben. Dit blijkt ook uit Tabel 2.2. Daar is te zien dat de grootste groep ouders twee kinderen heeft (zowel de groep ouders met een andere thuistaal – 45,7%, als de groep ouders die thuis Nederlands spreken – 50,7%).

Tabel 2. 1 geschat aantal ouders in Nederland per categorie thuistaal

Geschat aantal ouders in Nederland met kind(eren)						
	N	SE	%	SE	Gem aantal kinderen	SE
Ouders met andere thuistaal	723.769	56045,1	11,8	0,9	2,2	0,1
Ouders met thuistaal Nederlands	5.393.108	84329,3	88,2	0,9	2,2	0,0
Totaal	6.116.877		100			

¹² Buisman, M., Bollen, I., Jacobs, B., Huijts, T., Cornelisse, R., van Guilik, N., Elshof, D., & van Griensven, L. (2024). PIAAC 2023: Kernvaardigheden van volwassenen. Resultaten van de Nederlandse survey 2023 (Rapport 1143). Amstelveen: Kohnstamm Instituut.

Tabel 2. 2 aantal kinderen per ouder per categorie thuistaal

Aantal kinderen	Ouders met andere thuistaal met kinderen		Ouders met thuistaal Nederlands met kinderen	
	%	SE	%	SE
1 kind	23,1	4,2	18,9	1,0
2 kinderen	45,7	4,3	50,7	1,3
3 kinderen	20,5	3,7	21,5	1,1
meer dan 3 kinderen	10,7	2,3	8,9	0,8

In een poging om het beeld iets te nuanceren, hebben we dezelfde analyse nogmaals gedaan, maar dan voor ouders met kind(eren) onder de 18 jaar. Dit levert een beeld op van bijna 3,6 miljoen ouders in Nederland, waarvan er 534.945 een niet Nederlandse thuistaal spreken (ongeveer 15%) en zij hebben ook gemiddeld 2,2 kinderen, zie Tabel 2.2 en 2.3. Omdat dit genuanceerdere beeld ervoor zorgt dat er minder respondenten in de analyses overblijven, is er voor de verdere analyses gekozen om met de totale populatie ouders door te rekenen, ongeacht de leeftijd van hun kind(eren).

Tabel 2. 3 geschat aantal ouders met kinderen onder de 18 in Nederland per categorie thuistaal

Geschat aantal ouders in Nederland met kind(eren) onder de 18						
	N	SE	%	SE	Gem aantal kinderen	SE
Ouders met andere thuistaal	534.945	46838,2	14,9	1,3	2,2	0,1
Ouders met thuistaal Nederlands	3.052.045	64312,6	85,1	1,3	2,2	0,0
Totaal	3.586.990		100			

Tabel 2. 4 aantal kinderen onder de 18 per ouder, per categorie thuistaal

Aantal kinderen	Ouders met andere thuistaal met kinderen onder de 18		Ouders met thuistaal Nederlands met kinderen onder de 18	
	%	SE	%	SE
1 kind	26,4	5,2	21,9	1,5
2 kinderen	43,5	4,6	47,9	1,8
3 kinderen	19,1	4,1	22,5	1,5
meer dan 3 kinderen	11,0	2,9	7,7	1,0

Zoals aangegeven in paragraaf 1.3 in het vorige hoofdstuk, is het lastig om een goede schatting te geven van de groep kinderen in Nederland die opgroeien in een gezin waar Nederlands niet de meest gesproken thuistaal is. Gebaseerd op het PISA-onderzoek uit 2022 zijn er analyses uitgevoerd om een ruwe schatting te kunnen maken van de 15-jarigen die opgroeien in een gezin waar Nederlands niet de meest gesproken thuistaal is. In Tabel 2.5 is te zien dat 13,2% van de 15-jarigen opgroeit in een gezin waar Nederlands niet de meest gesproken thuistaal is.

Tabel 2.5 geschat aantal 15-jarigen per categorie thuistaal

Geschat aantal 15-jarigen met een andere thuistaal				
	N	SE	%	SE
15-jarigen met andere thuistaal	19.889	3566,0	13,2	0,8
15-jarigen met thuistaal Nederlands	130.681	1354,5	86,8	0,8
Totaal	150.570		100	

Uit het peilingsonderzoek mondelinge taalvaardigheid einde basisonderwijs (groep 8) is gebleken dat 12% van de leerlingen een andere thuistaal heeft dan het Nederlands¹³. Wanneer we al deze percentages naast elkaar zetten (zie Tabel 2.6), ontstaat er een vrij consistent beeld. Begin 2023 telde Nederland 3,3 miljoen minderjarigen (0-18)¹⁴. Als we op basis van de gekregen bandbreedte van 12-15% een ruwe schatting maken, komt dat neer op ongeveer 396.000 tot 495.000 kinderen in Nederland die opgroeien in een gezin waar thuis geen Nederlands wordt gesproken.

Tabel 2.6 bandbreedte aantal kinderen met andere thuistaal

Bandbreedte aantal kinderen met andere thuistaal		
	%	N*
Percentage ouders (kinderen onder de 18) met een andere thuistaal (PIAAC 2023)	15%	495.000
Percentage 15-jarigen met een andere thuistaal (PISA 2022)	13%	429.000
Percentage groep 8 leerlingen met een andere thuistaal (Peil. Mondelinge vaardigheden, 2019)	12%	396.000

*N gebaseerd op 3,3 miljoen minderjarigen volgens CBS, 2023.

¹³ Zie pagina 65 van het rapport *Peil. Mondelinge taalvaardigheid aan het einde van het basisonderwijs* van de Inspectie van het Onderwijs, 2019.

¹⁴ Zie Centraal Bureau voor de Statistiek (2023). Jaarrapport Landelijke Jeugdmonitor.

2.2 Kenmerken van ouders in Nederland met een andere thuistaal

De PIAAC-dataset beschikt ook over informatie met achtergrondkenmerken van ouders die relevant zijn voor de sociaaleconomische status van gezinnen: opleidingsniveau, beroepsstatus en inkomen. Voor het opleidingsniveau hebben we in dit hoofdstuk twee uitsplitsingen. Aan de ene kant kijken we naar het hoogste behaalde opleidingsniveau in drie categorieën: hoog (hbo/wo afgerond), midden (havo, vwo of mbo afgerond) en laag (basisschool of onderbouw middelbare school afgerond). Daarnaast kijken we ook naar de variabele of ouders een startkwalificatie hebben behaald.

We zien in Tabel 2.7 namelijk dat 50,4% van de ouders met een andere thuistaal een hoog opleidingsniveau heeft afgerond, tegen 44,5% van de ouders met Nederlands als thuistaal. Dit verschil is echter niet significant, net als het verschil tussen de twee groepen met een laag opleidingsniveau. Het verschil tussen de twee groepen met een midden opleidingsniveau daarentegen is wél significant. Bijna 38% van ouders met Nederlands als thuistaal heeft op dit niveau een opleiding afgerond, terwijl dit onder de ouders met een andere thuistaal net geen kwart is.

Tabel 2.7 hoogst afgerond opleidingsniveau per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal		Ouders met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
Hoog opleidingsniveau	50,4	5,0	44,5	1,2
Midden opleidingsniveau	24,2*	3,2	37,8*	1,3
Laag opleidingsniveau	25,4	4,3	17,7	0,9

*significant op $p < 0.05$

Als we daarom nog apart kijken naar het wel of niet hebben behaald van een startkwalificatie, dan zien we in Tabel 2.8 dat ouders met de Nederlandse thuistaal vaker een startkwalificatie hebben behaald dan ouders met een andere thuistaal. Het zichtbare verschil (82,3% tegenover 74,6%), is niet significant.

Tabel 2.8 wel/niet startkwalificatie per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal*		Ouders met thuistaal Nederlands*	
	%	SE	%	SE
Startkwalificatie	74,6	4,3	82,3	0,9
Geen startkwalificatie	25,4	4,3	17,7	0,9

*Tussen de twee groepen zijn geen significante verschillen.

72,5% van de ouders die thuis geen Nederlands spreekt, heeft betaald werk, terwijl bijna 85% van de ouders die thuis wel Nederlands spreekt een betaalde baan heeft. Dit verschil is ook significant, net als bij de groep ‘anders inactief’. Dit zijn mensen die niet werken omdat

ze bijvoorbeeld arbeidsongeschikt zijn of thuis zorgtaken vervullen. Onder de ouders met een andere thuistaal is dit 23,7%, terwijl dezelfde groep onder ouders die thuis Nederlands spreekt, kleiner is (13,8%). Zie Tabel 2.9. Vanwege de kleine aantallen werkzoekenden en studenten zijn deze in de latere analyses in hoofdstuk 4 samengevoegd met ouders die anders inactief zijn.

Tabel 2. 9 arbeidsmarktstatus per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal		Ouders met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
Betaald werk	72,5*	4,0	84,6*	1,0
Op zoek naar werk	1,3	0,8	1,1	0,3
Student	2,5	1,2	0,5	0,2
Anders inactief	23,7*	4,0	13,8*	1,0

*significant op $p < 0.05$

In Tabel 2.10 is te zien dat ouders met een andere thuistaal een lager inkomen hebben dan ouders die thuis Nederlands spreken. Bijna 30% van de ouders met een andere thuistaal valt met hun inkomen in het vierde kwintiel, tegenover bijna 20% van ouders die thuis Nederlands spreekt. Maar deze verschillen zijn niet significant.

Tabel 2. 10 inkomen per kwintiel per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal*		Ouders met thuistaal Nederlands*	
	%	SE	%	SE
Hoogste kwintiel inkomen	25,2	4,8	27,6	1,2
2 ^e kwintiel inkomen	16,5	4,0	22,8	1,2
3 ^e kwintiel inkomen	17,1	3,4	21,2	1,3
4 ^e kwintiel inkomen	29,8	5,9	19,4	1,2
Laagste kwintiel inkomen	11,4	3,2	9,0	0,8

*Tussen de twee groepen zijn geen significante verschillen.

Als we kijken naar de basisvaardigheden zoals die gemeten worden in PIAAC, zien we dat ouders met een andere thuistaal significant lagere gemiddelde scores hebben op zowel taal als rekenen, dan ouders die thuis Nederlands spreken. Zie Tabel 2.11. Hierbij moet worden vermeld dat PIAAC de basisvaardigheden alleen in de Nederlandse taal meet. De scores op taal- en rekenvaardigheden zeggen daardoor niets over het niveau van basisvaardigheden in de moedertaal van de respondenten met een andere thuistaal.

Tabel 2. 11 basisvaardigheden per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal		Ouders met thuistaal Nederlands	
	gem	SE	gem	SE
Gemiddelde score taalvaardigheid	244*	5,0	283*	1,4
Gemiddelde score rekenvaardigheid	252*	6,0	286*	1,5

*significant op $p < 0.05$

Wanneer we dit uitsplitsen naar niveau, dan zien we in Tabel 2.12 dat 37,8% van de ouders met een andere thuistaal op niveau 1 scoort van taalvaardigheid, terwijl slechts 11,6 van de ouders met als thuistaal Nederlands op hetzelfde niveau scoort. Dit verschil tussen beide groepen is significant. Net als het verschil tussen de groepen op niveau 3 en 4/5.

Tabel 2. 12 niveaus taalvaardigheid per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal		Ouders met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
Niveau 1 op taalvaardigheid	37,8*	4,9	11,6*	0,9
Niveau 2 op taalvaardigheid	30,5	5,1	28,2	1,5
Niveau 3 op taalvaardigheid	25,1*	5,0	42,9*	1,8
Niveau 4/5 op taalvaardigheid	6,6*	2,3	17,3*	1,2

*significant op $p < 0.05$

In Tabel 2.13 is dezelfde uitsplitsing te zien, maar dan voor rekenvaardigheden. Ook daar is de groep ouders met een andere thuistaal op niveau 1 significant groter dan de groep ouders die thuis Nederlands spreekt (33,1% tegenover 12,4%). Ook op niveau 4/5 van rekenvaardigheden is het verschil significant tussen beide groepen.

Meer informatie over de betekenis van de vaardigheidsscores op de basisvaardigheden vindt u terug in Bijlage 2 van het PIAAC rapport uit 2024¹⁵.

¹⁵ Buisman, M., Bollen, I., Jacobs, B., Huijts, T., Cornelisse, R., van Guilik, N., Elshof, D., & van Griensven, L. (2024). PIAAC 2023: Kernvaardigheden van volwassenen. Resultaten van de Nederlandse survey 2023 (Rapport 1143). Amstelveen: Kohnstamm Instituut.

Tabel 2. 13 niveaus rekenvaardigheid per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal		Ouders met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
Niveau 1 op rekenvaardigheid	33,1*	4,4	12,4*	1,1
Niveau 2 op rekenvaardigheid	25,3	5,1	27,1	1,3
Niveau 3 op rekenvaardigheid	30,5	4,7	38,9	1,5
Niveau 4/5 op rekenvaardigheid	11,1*	3,3	21,6*	1,1

*significant op $p < 0.05$

In Tabel 2.14 en 2.15 is gekeken naar lage basisvaardigheden onder de twee groepen. Op beide vaardigheden is een significant verschil te zien: de groep ouders met een andere thuistaal die laaggeletterd is, is significant groter (37,8%) dan de groep ouders die thuis Nederlands spreekt (11,6%). Hetzelfde geldt voor de groep ouders met een andere thuistaal die laaggecijferd zijn, deze groep is significant groter (33,1%) dan de groep ouders die thuis Nederlands spreekt (12,4%). Echter: de groep ouders die een andere thuistaal spreken, beschikken alleen in het Nederlands over lage basisvaardigheden. Dit betekent niet dat zij automatisch ook over lage basisvaardigheden in hun moedertaal beschikken.

Tabel 2. 14 laaggeletterdheid per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal		Ouders met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
Gemiddelde score taalvaardigheid > 226	62,2*	4,9	88,4*	0,9
Gemiddelde score rekenvaardigheid < 226 (laaggeletterd)	37,8*	4,9	11,6*	0,9

*significant op $p < 0.05$

Tabel 2. 15 laaggecijferdheid per categorie thuistaal ouders

	Ouders met andere thuistaal		Ouders met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
Gemiddelde score rekenvaardigheid > 226	66,9*	4,4	87,6*	1,1
Gemiddelde score rekenvaardigheid < 226 (laaggecijferd)	33,1*	4,4	12,4*	1,1

*significant op $p < 0.05$

2.3 Kenmerken van jongeren in Nederland met een andere thuistaal

Middels de nationale PISA-dataset hebben we ook gekeken naar een aantal achtergrondkenmerken van de 15-jarigen: geslacht, opleidingsniveau en het aantal boeken thuis (in sociologisch onderzoek wordt de laatste variabele vaak beschouwd als een indicator van zogenaamd ‘cultureel kapitaal’.¹⁶). Uit het PIAAC-onderzoek weten we dat het aantal boeken sterk samenhangt met latere kernvaardigheden. Zo zien we in Tabel 2.17 dat de groep 15-jarigen met een andere thuistaal significant minder boeken in huis heeft dan de groep 15-jarigen waar thuis Nederlands wordt gesproken. Zo’n 87% van de 15-jarigen met een andere thuistaal heeft minder dan 100 boeken in huis, terwijl dat bij nog geen 70% van de 15-jarigen met de Nederlandse thuistaal het geval is.

Tabel 2. 16 verschil in geslacht van 15-jarigen per categorie thuistaal

	15-jarigen met andere thuistaal		15-jarigen met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
meisjes	51,3	2,1	48,4	0,7
jongens	48,7	2,1	51,6	0,7

Tabel 2. 17 aantal boeken thuis bij 15-jarigen per categorie thuistaal

	15-jarigen met andere thuistaal		15-jarigen met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
Geen boeken	9,3*	1,1	5,2*	0,4
1-10 boeken	31,4*	2,4	13,9*	0,8
11-25 boeken	25,7*	1,9	18,9*	0,8
26-100 boeken	20,8*	1,8	31,4*	0,8
101-200 boeken	5,3*	1,0	14,8*	0,7
201-500 boeken	4,3*	0,9	11,5*	0,6
Meer dan 500 boeken	3,2	0,8	4,3	0,5

*significant op $p < 0.05$

In Tabel 2.18 is weergegeven welke opleiding de 15-jarigen volgen. Daar zien we dat op elk opleidingsniveau de twee groepen (15-jarigen met een andere thuistaal en 15-jarigen met thuistaal Nederlands) significant van elkaar verschillen, behalve op het niveau van vmbo-kader.

¹⁶ Sieben, S., & Lechner, C. M. (2019). Measuring cultural capital through the number of books in the household. *Measurement Instruments for the Social Sciences*, 1(1), 1-6

Tabel 2. 18 opleiding 15-jarigen per categorie thuistaal

	15-jarigen met andere thuistaal		15-jarigen met thuistaal Nederlands	
	%	SE	%	SE
Praktijkonderwijs	9,2*	2,6	2,6*	0,7
Vmbo Basis	14,5*	2,4	5,9*	0,5
Vmbo Kader	17,4	2,3	14,1	1,3
VMBO GL/TL	25,4	3,1	23,5	1,7
Havo	18,9*	1,9	27,8*	1,3
Vwo	14,6*	2,1	26,1*	1,2

*significant op $p < 0.05$

2.4 Samenvatting

Op basis van de PIAAC-data uit 2023 zien we dat ongeveer 12% van alle ouders in Nederland thuis geen Nederlands spreekt. Voor ouders met minderjarige kinderen ligt dit aandeel rond de 15%. Aanvullende bronnen zoals PISA 2022 en het peilingsonderzoek Mondelinge taalvaardigheid einde basisonderwijs (2019) laten een consistent beeld zien: 12-15% van de minderjarigen in Nederland groeit op in een gezin waar Nederlands niet de thuistaal is, wat neerkomt op circa 396.000 tot 495.000 kinderen. De ouders waar zij bij opgroeien, hebben vaak een hoog opleidingsniveau, vergelijkbaar met Nederlandstalige ouders, maar het aandeel middelbaar opgeleiden is veel lager. Er is geen significant verschil tussen ouders met een andere thuistaal en Nederlandstalige ouders in hoeveel ouders een startkwalificatie hebben behaald. Verder hebben zij minder vaak betaald werk; 72,5% tegenover 85% bij Nederlandstalige ouders. Er zijn geen significante verschillen in het inkomen. Op het gebied van basisvaardigheden scoren deze ouders echter duidelijk lager dan hun Nederlandstalige tegenhangers, met de kanttekening dat PIAAC de basisvaardigheden in het Nederlands meet en dat deze lagere scores niets zeggen over hun vaardigheden in de eigen moedertaal. Gegevens uit PISA over de 15-jarigen laten vergelijkbare patronen zien: jongeren met een andere thuistaal hebben significant minder boeken in huis (het aantal boeken hangt sterk samen met latere kernvaardigheden) en volgen vaker opleidingen op een lager niveau dan leeftijdsgenoten die thuis Nederlands spreken.

3 Inzicht in ontwikkelingen over de tijd en een internationale vergelijking

Voor de ouders met een andere thuistaal maken we een analyse van trends van PIAAC II ten opzichte van PIAAC I, waarin we verschillen toetsen van ouders met een andere thuistaal ten opzichte van 10 jaar geleden. Hiervoor is gebruik gemaakt van de PIAAC Data Explorer van de OECD. Zoals uitgelegd in paragraaf 1.3 van hoofdstuk 1 is de PIAAC Data Explorer gelimiteerd in het aantal variabelen dat tegelijk kan worden meegenomen in de analyses. Daardoor lopen we tegen het volgende probleem:

Door de introductie van het doorstep-interview¹⁷ in PIAAC II zijn de groepen niet meer goed te vergelijken. Daarom mag de groep die aan het doorstep-interview heeft meegedaan, niet worden meegenomen in de trendanalyses van PIAAC II ten opzichte van PIAAC I (een variabele in de Data Explorer). Maar door de limitatie in het tegelijk te gebruiken aantal variabelen, lukt het niet om trends in *achtergrondkenmerken* van ouders met een andere thuistaal uit te draaien. Om toch een beeld te kunnen schetsen van de achtergrondkenmerken, rapporteren we daarom over de volledige groep respondenten met een andere thuistaal (in plaats van alleen de ouders met een andere thuistaal).

Voor de 15-jarigen voeren we een analyse uit met gebruik van de PISA Data Explorer, om weer te geven hoe de omvang van de groep 15-jarigen met een andere thuistaal in PISA 2022 zich heeft ontwikkeld ten opzichte van 10 jaar daarvoor.

Voor de internationale vergelijking maken we ook gebruik van zowel de PIAAC Data Explorer als de PISA Data Explorer. Hiervoor gebruiken we dezelfde referentielanden als uit het PIAAC-rapport uit 2024: Duitsland, Zweden, België (Vlaanderen), Verenigde Staten, Finland en het OECD-gemiddelde. Japan is in het PIAAC-rapport ook als referentieland gebruikt, maar leverde tijdens de huidige analyses voor de ouders met een andere thuistaal geen gegevens op (een te kleine groep om over te kunnen rapporteren). Finland ontbreekt ook grotendeels in de overzichten, wegens dezelfde belemmering. In de internationale vergelijking voor 15-jarigen met een andere thuistaal hebben we in beeld gebracht hoe vergelijkbaar het percentage van deze groep is en de ontwikkeling daarvan met de referentielanden.

¹⁷ Volwassenen die vrijwel geen Nederlands spreken, vielen voor PIAAC II vaak buiten het onderzoek: zij waren onvoldoende taalvaardig om de PIAAC-testen te kunnen maken (literacy non-response). Het ging dan veelal om volwassenen die recent in Nederland zijn komen wonen en voor wie Nederlands niet de moedertaal is. Voor deze groep werden in PIAAC II de schaalscores geïmputeerd, op basis van een aantal achtergrondkenmerken (leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, arbeidsmarktstatus, herkomst en verblijfsduur in Nederland) die werden uitgevraagd in een korte vragenlijst (het doorstep interview).

3.1 Trends in tijd

Allereerst kijken we naar de ontwikkeling in Nederland van het aantal ouders met een andere thuistaal gedurende de afgelopen 10 jaar. In Tabel 3.1 zien we dat het percentage van ouders met een andere thuistaal in Nederland significant is gegroeid van 6,4% in 2012 naar 11,8% in 2023.

Tabel 3. 1 verschillen in percentage ouders met andere thuistaal

	PIAAC II		PIAAC I	
	%	SE	%	SE
Ouders met andere thuistaal	11,8*	0,9	6,4*	0,5
Ouders met thuistaal Nederlands	88,2*	0,9	93,6*	0,5

*significant op $p < 0.05$

Tabel 3.2 toont de verschillen tussen de gemiddelde scores in taalvaardigheid en rekenvaardigheid. Voor rekenvaardigheid geldt dat er sprake is van een significante stijging in de gemiddelde score. Voor taalvaardigheid geldt dat er geen significant verschil is.

Tabel 3. 2 verschillen in gemiddelde scores taal- en rekenvaardigheden

Ouders met andere thuistaal	PIAAC II		PIAAC I	
	gem	SE	gem	SE
Gemiddelde score taalvaardigheid	244	5,0	230	5,8
Gemiddelde score rekenvaardigheid	252*	6,0	222*	6,3

*significant op $p < 0.05$

De niveaus op taalvaardigheid en rekenvaardigheid zijn weergegeven voor de volledige groep respondenten met een andere thuistaal. Daardoor wijken ze af van de gerapporteerde cijfers in hoofdstuk 2. In Tabel 3.3 zien we dat dat de groep respondenten met een andere thuistaal dat op niveau 1 van taalvaardigheid presteert, in de afgelopen 10 jaar iets kleiner is geworden (van 38,4% naar 32,6%), maar dit is niet significant.

Tabel 3. 3 verschillen in niveaus op taalvaardigheid

Respondenten met andere thuistaal	PIAAC II		PIAAC I	
	%	SE	%	SE
Niveau 1 op taalvaardigheid	32,6	3,4	38,4	3,7
Niveau 2 op taalvaardigheid	29,7	3,4	27,7	3,5
Niveau 3 op taalvaardigheid	29,1	4,2	25,1	4,3
Niveau 4/5 op taalvaardigheid	8,6	2,1	8,8	2,6

*significant op $p < 0.05$

De groep respondenten met een andere thuistaal dat op niveau 1 van rekenvaardigheid scoort is wel significant kleiner geworden van 41% naar 28,5%. Ook de groep respondenten die op niveau 3 van rekenvaardigheid scoort, is significant toegenomen, van 20% in 2012 naar 32,2% in 2023, zie Tabel 3.4.

Tabel 3. 4 verschillen in niveaus op rekenvaardigheid

Respondenten met andere thuistaal	PIAAC II		PIAAC I	
	%	SE	%	SE
Niveau 1 op rekenvaardigheid	28,5*	3,0	41,0*	3,8
Niveau 2 op rekenvaardigheid	25,5	3,3	31,0	4,5
Niveau 3 op rekenvaardigheid	32,2*	3,6	20,0*	3,4
Niveau 4/5 op rekenvaardigheid	13,8	2,4	8,0	2,1

*significant op $p < 0.05$

Als we kijken naar de achtergrondkenmerken van respondenten met een andere thuistaal dan zien we in Tabel 3.5 dat de groep die werk heeft, significant is gegroeid ten opzichte van 10 jaar geleden (van 53,2% naar 68,5%). Daarmee samenhangend: de groep die anders inactief is (bijvoorbeeld omdat ze arbeidsongeschikt zijn of thuis zorgtaken vervullen) is juist significant kleiner geworden (van 22,8% naar 12,8%).

Tabel 3. 5 verschillen in percentage arbeidsmarktstatus

Respondenten met andere thuistaal	PIAAC II		PIAAC I	
	%	SE	%	SE
Betaald werk	68,5*	3,1	53,2*	3,6
Op zoek naar werk	5,9	1,9	8,0	1,7
Student	12,8	2,1	16,0	2,4
Anders inactief	12,8*	2,0	22,8*	3,3

*significant op $p < 0.05$

Het hoogste behaalde opleidingsniveau van de respondenten met een andere thuistaal hebben we voor deze analyse opgedeeld in drie categorieën: hoog (hbo/wo), midden (havo, vwo of mbo) en laag (basisschool en onderbouw middelbare school). We zien in Tabel 3.6 dat de groep met een hoog opleidingsniveau aanzienlijk is toegenomen in vergelijking met 10 jaar geleden (van 29,1% naar 51,4%). Tegelijkertijd is de groep met een laag opleidingsniveau afgenomen (van 38,5% naar 21,3%). De veranderingen in beide groepen zijn allebei significant.

Tabel 3. 6 verschillen in percentage hoogst behaalde opleidingsniveau

Respondenten met andere thuistaal	PIAAC II		PIAAC I	
	%	SE	%	SE
Hoog opleidingsniveau	51,4*	3,5	29,1*	3,3
Midden opleidingsniveau	27,3	2,5	32,4	3,1
Laag opleidingsniveau	21,3*	2,8	38,5*	3,0

*significant op $p < 0.05$

Ontwikkeling 15-jarigen met een andere thuistaal

Als we kijken naar het percentage 15-jarigen met een andere thuistaal in PISA 2022 ten opzichte van tien jaar daarvoor, dan zien we in Tabel 3.7 dat dit percentage significant is toegenomen van 6% in 2012 naar 13% in 2022.

Tabel 3. 7 verschillen in percentage 15-jarigen met andere thuistaal

	PISA 2022		PISA 2012	
	%	SE	%	SE
15-jarigen met andere thuistaal	13*	0,8	6*	0,5
15-jarigen met thuistaal Nederlands	87*	0,8	94*	0,5

*significant op $p < 0.05$

3.2 Internationale vergelijkingen ouders met een andere thuistaal

Als we kijken naar een aantal andere aan PIAAC II deelnemende landen, dan zien we dat het percentage ouders met een andere thuistaal in de Verenigde Staten en in Zweden significant hoger is dan in Nederland. In Finland, België en het OECD-gemiddelde is het percentage juist significant lager. Er is geen significant verschil in het percentage ouders tussen Duitsland en Nederland. Zie Tabel 3.8. In Tabel 3.9 zien we de ontwikkeling in tijd, voor de vergelijkende landen. Deze landen, net als het OECD-gemiddelde, laten eenzelfde trend laten zien: het percentage ouders met een andere thuistaal is in de afgelopen tien jaar in al deze landen toegenomen, alleen in België en Finland is deze stijging niet significant.

Tabel 3.8 internationale verschillen in percentage ouders met andere thuistaal

Ouders met andere thuistaal in PIAAC II		
	%	SE
België (Vlaanderen)	7,5 ↓	0,6
Duitsland	12,8	0,6
Finland	4,2 ↓	0,5
Nederland	11,8	0,9
OECD Gemiddelde	8,7 ↓	0,1
Verenigde Staten	15,4 ↑	0,8
Zweden	15,1 ↑	1,0

↑ Significant hoger dan Nederland, $p < 0,05$. ↓ significant lager dan Nederland, $p < 0,05$.

Tabel 3.9 internationale verschillen en ontwikkeling in percentage ouders met andere thuistaal

Ouders met andere thuistaal	PIAAC II		PIAAC I	
	%	SE	%	SE
België (Vlaanderen)	7,5	0,6	6,1	0,5
Duitsland ↑	12,8	0,6	8,2	0,6
Finland	4,2	0,5	3,3	0,3
Nederland ↑	11,8	0,9	6,4	0,5
OECD Gemiddelde ↑	8,7	0,1	6,8	0,1
Verenigde Staten ↑	15,4	0,8	11,8	0,9
Zweden ↑	15,1	1,0	11,9	0,5

↑ significant hoger ten opzichte van PIAAC I, $p < 0,05$

In Nederland liggen de gemiddelde scores van ouders met een andere thuistaal voor taalvaardigheid hoger dan in de andere landen. Dit verschil is alleen niet significant met Zweden. De gemiddelde scores op rekenvaardigheid zijn ook allemaal significant hoger dan in de vergelijkbare landen, alleen met Zweden is geen significant verschil, zie Tabel 3.10.

Tabel 3. 10 internationale verschillen in gemiddelde scores taal- en rekenvaardigheden

	Ouders met andere thuistaal in PIAAC II - Taalvaardigheden		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II - Rekenvaardigheden	
	Gem score	SE	Gem score	SE
België (Vlaanderen)	224 ↓	6,8	233 ↓	6,5
Duitsland	197 ↓	3,8	217 ↓	4,0
Nederland	244	5,0	252	6,0
OECD Gemiddelde	225 ↓	1,1	237 ↓	1,2
Verenigde Staten	199 ↓	6,2	199 ↓	6,8
Zweden	240	5,2	254	5,9

↓ significant lager dan Nederland, $p < 0,05$.

In Tabel 3.11 is te zien dat het percentage ouders met een andere thuistaal dat op niveau 1 van taalvaardigheid presteert, in Nederland het laagst is met 37,8%. Dit is significant lager dan in Duitsland, Verenigde Staten en het OECD-gemiddelde. Er zijn geen significante verschillen tussen de landen op niveau 2. Wat betreft niveau 3 is het aandeel Nederlandse ouders hoger dan in Duitsland en de Verenigde Staten. Op niveau 4/5 van taalvaardigheid verschilt het percentage ouders met een andere thuistaal (met 6,6%) niet significant van de andere landen.

Tabel 3. 11 internationale verschillen in niveaus op taalvaardigheid

	Ouders met andere thuistaal in PIAAC II - Niv1 taalvaardigheid		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II - Niv2 taalvaardigheid		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II - Niv3 taalvaardigheid		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II - Niv4/5 taalvaardigheid	
	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE
België (Vlaanderen)	51,5	5,1	24,4	5,0	17,1	4,0	7,0	2,7
Duitsland	66,4 ↑	2,9	22,0	2,7	9,4 ↓	1,9	2,2	0,9
Nederland	37,8	4,9	30,5	5,1	25,1	5,0	6,6	2,3
OECD Gemiddelde	48,5 ↑	0,9	29,0	0,9	18,0	0,8	4,5	0,4
Verenigde Staten	62,3 ↑	4,6	23,6	4,3	12,3 ↓	2,8	1,8	1,2
Zweden	40,1	4,3	28,1	4,3	23,9	5,1	7,9	2,4

↑ Significant hoger dan Nederland, $p < 0,05$. ↓ significant lager dan Nederland, $p < 0,05$.

Het percentage ouders met een andere thuistaal dat op niveau 1 van rekenvaardigheid presteert is in Nederland 33,1%. Dit verschilt niet significant van Zweden (32,3%) en het OECD-gemiddelde (41,5%). Het aandeel ouders in België, Duitsland en de Verenigde Staten ligt significant hoger in deze groep. 30,5% van de ouders met een andere thuistaal dan het Nederlands scoort op niveau 3 van rekenvaardigheid, dit is alleen significant hoger dan in Duitsland en Verenigde Staten. Op niveau 4/5 van rekenvaardigheid verschilt het percentage ouders met een andere thuistaal (met 11%) niet significant van de andere landen. Zie Tabel 3.12.

Tabel 3. 12 internationale verschillen in niveaus op rekenvaardigheid

	Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – Niv1 rekenvaardigheid		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – Niv2 rekenvaardigheid		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – Niv3 rekenvaardigheid		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – Niv4/5 rekenvaardigheid	
	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE
België (Vlaanderen)	46,7 ↑	5,1	26,1	4,3	20,3	3,9	6,9	2,8
Duitsland	57,1 ↑	3,2	23,0	3,5	15,5 ↓	2,5	4,4	1,5
Nederland	33,1	4,4	25,4	5,1	30,5	4,7	11,0	3,3
OECD Gemiddelde	41,5	0,9	28,5	1,0	21,8	0,8	8,2	0,5
Verenigde Staten	60,9 ↑	4,5	22,1	4,4	13,1 ↓	3,4	3,9	1,6
Zweden	32,3	4,0	25,0	4,5	27,3	4,3	15,5	3,0

↑ Significant hoger dan Nederland, $p < 0,05$. ↓ significant lager dan Nederland, $p < 0,05$.

Tabel 3. 13 internationale verschillen in percentage arbeidsmarktstatus

	Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – Werkend		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – Op zoek naar werk		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – Student		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – Anders inactief	
	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE
België (Vlaanderen)	75,8	3,7	4,2	1,6	1,9	1,2	18,1	3,1
Duitsland	61,5	2,8 ↓	14,4	2,3	2,7	0,9	21,4	2,4
Nederland	70,1	4,0	6,0	3,0	2,5	1,2	21,4	3,4
OECD Gemiddelde	71,2	0,7	8,0	0,5	3,1	0,4	17,7	0,6
Verenigde Staten	-	-	-	-	-	-	-	-
Zweden	78,5	3,5	8,3	2,2	4,6	1,6	8,6 ↓	2,8

↓ significant lager dan Nederland, $p < 0,05$.

In Tabel 3.13 is te zien dat het percentage ouders met een andere thuistaal dat een baan heeft, vergelijkbaar is met andere landen (in Nederland 70,1%). Deze percentages

verschillen dan ook niet significant van elkaar. Het percentage ouders met een andere thuistaal dat op zoek is naar werk, is alleen significant lager dan in Duitsland. In Zweden hebben ze opvallend laag percentage ouders – 8,6% – dat anders inactief is (zoals arbeidsongeschiktheid of thuis zorgtaken vervullen). Dit is significant lager vergeleken met het percentage in Nederland (21,4%).

Voor de volgende analyse is het hoogste behaalde opleidingsniveau van ouders met een andere thuistaal opgedeeld in drie categorieën: hoog (hbo/wo), midden (havo, vwo of mbo) en laag (basisschool en onderbouw middelbare school). Dit is internationaal vergeleken met behulp van ISCED-niveaus.

We zien in Tabel 3.14 dat de groep met een hoog opleidingsniveau met 50,4% vergelijkbaar is met de andere landen. Het is alleen significant hoger dan in Duitsland en de Verenigde Staten. Het percentages ouders met een andere thuistaal met een midden of laag opleidingsniveau is vergelijkbaar met de andere landen en is dan ook niet significant anders.

Tabel 3. 14 internationale verschillen in percentage hoogst behaalde opleidingsniveau

	Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – opleidingsniveau hoog		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – opleidingsniveau midden		Ouders met andere thuistaal in PIAAC II – opleidingsniveau laag	
	%	SE	%	SE	%	SE
België (Vlaanderen)	44,9	4,6	30,1	4,7	25,0	3,7
Duitsland	32,5 ↓	2,5	37,3	3,0	30,2	2,5
Nederland	50,4	5,0	24,2	3,2	25,4	4,3
OECD Gemiddelde	44,0	0,8	31,9	0,8	24,1	0,7
Verenigde Staten	36,2 ↓	4,2	32,2	3,1	31,6	2,7
Zweden	51,7	4,3	28,7	3,7	19,6	3,2

↓ significant lager dan Nederland, $p < 0,05$.

3.3 Internationale vergelijkingen 15-jarigen met een andere thuistaal

Met behulp van de PISA Data Explorer hebben we voor 15-jarigen met een andere thuistaal in beeld gebracht hoe vergelijkbaar het percentage van deze groep is met de referentielanden en de ontwikkeling van deze groep in zowel Nederland als in de referentielanden. In Tabel 3.15 is te zien dat het percentage 15-jarigen met een andere thuistaal in Zweden, de Verenigde Staten, Duitsland en België significant hoger is dan in Nederland. In Japan, Finland en het OECD-gemiddelde is het percentage juist significant lager.

Tabel 3. 15 internationale verschillen in percentage 15-jarigen met andere thuistaal

15-jarigen met andere thuistaal in PISA 2022		
	%	SE
België	20↑	1,0
Duitsland	20↑	1,0
Japan	1↓	0,2
Finland	9↓	0,3
Nederland	13	0,8
OECD Gemiddelde	11↓	0,1
Verenigde Staten	20↑	1,4
Zweden	22↑	1,0

↑ Significant hoger dan Nederland, $p < 0,05$. ↓ significant lager dan Nederland, $p < 0,05$.

In Tabel 3.16 zien we de ontwikkeling in tijd, voor de vergelijkende landen en het OECD-gemiddelde. Ook hier zien we een stijgende trend: het percentage 15-jarigen met een andere thuistaal is in de afgelopen tien jaar toegenomen, alleen in België is deze stijging niet significant.

Tabel 3. 16 internationale verschillen en ontwikkeling in percentage 15-jarigen met andere thuistaal

15-jarigen met andere thuistaal in PISA 2022		15-jarigen met andere thuistaal in PISA 2012		
	%	SE	%	SE
België	20	1,0	22	0,9
Duitsland ↑	20	1,0	7	0,6
Japan ↑	1	0,2	0	0,1
Finland ↑	9	0,3	5	(0,2)
Nederland ↑	13	0,8	6	0,5
OECD Gemiddelde ↑	11	0,1	9	0,1
Verenigde Staten ↑	20	1,4	14	1,3
Zweden ↑	22	1,0	10	0,7

↑ significant hoger ten opzichte van PISA 2012, $p < 0,05$

3.4 Samenvatting

In de afgelopen tien jaar is het aandeel ouders in Nederland dat thuis een andere taal spreekt dan Nederlands gegroeid, van 6,4% in 2012 naar 11,8% in 2023. Tegelijkertijd zijn hun basisvaardigheden op het rekengebied verbeterd, waar het aandeel op het laagste niveau aanzienlijk is gedaald (van 41% naar 28,5%). Het percentage ouders dat op niveau 3 van rekenvaardigheid scoort, is juist gestegen van 20% naar 32,2%. Voor taalvaardigheid daalde het aandeel ouders op niveau 1 licht, van 38,4% naar 32,6% - al is dit verschil niet significant. Ook de sociaaleconomische positie van ouders met een andere thuistaal is vooruitgegaan: meer ouders hebben betaald werk en het aandeel dat anders inactief is, is afgenomen. Het hoogste opleidingsniveau van deze groep is sterk gestegen; het aandeel hoogopgeleiden is bijna verdubbeld, terwijl het aandeel laagopgeleiden flink is gedaald. Internationaal vergeleken ligt het percentage ouders met een andere thuistaal in Nederland lager dan in de Verenigde Staten en Zweden, maar hoger dan in Finland, België en het OECD-gemiddelde. Hun gemiddelde scores op taal- en rekenvaardigheid zijn in Nederland hoger dan in de meeste andere landen. Het aandeel ouders met een andere thuistaal op het laagste vaardigheidsniveau is relatief klein, terwijl steeds meer van deze ouders op midden- en hogere niveaus presteren. Ook hun opleidingsniveau en arbeidsmarktpositie liggen in lijn met internationale cijfers en zijn op veel punten sterker dan in Duitsland en de Verenigde Staten. Ook het aantal 15-jarigen dat opgroeit in een gezin waar een andere thuistaal wordt gesproken, is in tien jaar tijd significant gegroeid, van 6% naar 13%. Deze trend zien we zowel in Nederland, als ook in andere landen.

4 Samenhang van thuistaal van ouders en basisvaardigheden PIAAC

In dit hoofdstuk rapporteren we over de uitgevoerde verdiepende analyses om de samenhang van de thuistaal van ouders en de basisvaardigheden die in PIAAC worden gemeten, te onderzoeken. Meer informatie over de aanpak van deze analyses kunt u teruglezen in paragraaf 1.3 van hoofdstuk 1 in dit rapport.

4.1 Samenhang tussen taalvaardigheid en thuistaal

In deze paragraaf wordt er gekeken naar de samenhang tussen thuistaal en de taalvaardigheid van ouders. Dit wordt gedaan door een lineaire regressieanalyse uit te voeren. Als eerste wordt de analyse uitgevoerd met alleen thuistaal als voorspeller. In Tabel 4.1 is te zien dat als we kijken naar het uitgangsmodel, dus zonder een controle van achtergrondvariabelen, dat ouders die thuis geen Nederlands spreken gemiddeld ongeveer 39 punten minder behalen op hun taalvaardigheidsscore.

Tabel 4. 1 samenhang tussen taalvaardigheid en thuistaal, voor controle van achtergrondkenmerken

	b	SE
Constante	282,57	1,37
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>		
Niet Nederlands	-39,01*	5,35

*significant op $p < 0.05$

Daarna is dezelfde analyse tweemaal herhaald, maar waarbij er gecontroleerd wordt voor achtergrondvariabelen. Het eerste model kijkt daarnaast ook naar het inkomen in kwintielen, zoals weergegeven in Tabel 4.2. We zien dat na deze controle, ouders die thuis geen Nederlands spreken gemiddeld 38 punten lager scoren dan ouders die thuis wel Nederlands spreken. Ook de leeftijd hangt samen met de taalvaardigheid: naarmate de leeftijd in jaren stijgt, daalt de score met ongeveer 0,44 punt. We vinden ook verschillen in gender. Mannen scoren gemiddeld 6,3 punten lager dan vrouwen. Het opleidingsniveau blijkt een sterke voorspeller van taalvaardigheid. Ouders met een laag opleidingsniveau scoren gemiddeld 57 punten lager dan hoogopgeleiden en midden

opgeleiden scoren ongeveer 22 punten lager dan hoogopgeleiden. Ouders die in een landelijk gebied wonen, scoren gemiddeld 8,3 punten hoger dan ouders die in stedelijk gebied wonen. Daarnaast laat het model zien dat taalvaardigheid samenhangt met het inkomensniveau. In vergelijking met ouders in het hoogste kwintiel scoren ouders in lagere kwintielen aanzienlijk lager. Het verschil loopt van 24 punten lager in het laagste kwintiel tot 10 punten lager in het vierde kwintiel. Hoe lager het inkomen, hoe lager de taalvaardigheidsscore.

Tabel 4. 2 samenhang tussen taalvaardigheid en thuistaal, na controle van achtergrondkenmerken en inkomen

	b	SE
Constante	338,55	7,11
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>		
Niet Nederlands	-38,00*	6,98
<i>Leeftijd</i>		
in jaren	-0,44*	0,14
<i>Gender (ref = vrouw)</i>		
Man	-6,26*	3,09
<i>Opleiding (ref = Hoog: hbo of wo)</i>		
Laag (basisschool, onderbouw middelbare school en vmbo)	-56,95*	5,40
Midden (havo, vwo of mbo)	-22,29*	2,81
<i>Inkomen (ref = hoogste en 5^e kwintiel)</i>		
Kwintiel 1	-24,11*	5,46
Kwintiel 2	-20,94*	4,31
Kwintiel 3	-16,58*	4,03
Kwintiel 4	-10,00*	3,62
<i>Stedelijkheid woonomgeving (ref = stedelijk)</i>		
Landelijk	8,30*	2,55

*significant op $p < 0.05$

Het tweede model kijkt naar de arbeidsmarktpositie, of iemand werkt of niet, en of iemand een uitkering ontvangt. In Tabel 4.3 is te zien dat in dit model ouders die thuis geen Nederlands spreken, gemiddeld 35,7 punten lager scoren op taalvaardigheid dan ouders die thuis wel Nederlands spreken. Vergelijkbaar met het model hiervoor zien we dat naarmate de leeftijd stijgt, de score met ongeveer 0,41 punt daalt. Het opleidingsniveau is ook in dit

model een sterke voorspeller: ouders met een laag opleidingsniveau scoren gemiddeld 60,4 punten lager dan hoogopgeleiden. Midden opgeleiden scoren 27,6 punten lager dan hoogopgeleiden. Ook de arbeidsmarktpositie hangt samen met taalvaardigheid: ouders zonder betaald werk (inclusief werkzoekenden, studenten en anderen die inactief zijn) scoren gemiddeld 26,3 punten lager dan ouders die wel betaald werk hebben. Ouders die in landelijk gebied wonen, scoren gemiddeld 7,5 punten hoger dan ouders die in stedelijke gebieden wonen. Voor het wel of niet ontvangen van een uitkering wordt geen significant verschil gevonden.

Tabel 4. 3 samenhang tussen taalvaardigheid en thuistaal, na controle van achtergrondkenmerken en arbeidsmarktpositie

	b	SE
Constante	326,89	7,71
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>		
Niet Nederlands	-35,69*	5,53
<i>Leeftijd</i>		
in jaren	-0,41*	0,13
<i>Gender (ref = vrouw)</i>		
Man	-1,17	2,26
<i>Opleiding (ref = Hoog: hbo of wo)</i>		
Laag (basisschool, onderbouw middelbare school en vmbo)	-60,44*	3,92
Midden (havo, vwo of mbo)	-27,61*	2,39
<i>Werk (ref = betaald werk)</i>		
Geen betaald werk (werkzoekend, student of anders inactief)	-26,32*	4,67
<i>Uitkering (ref = ontvangt uitkering)</i>		
Geen uitkering	-2,26	3,73
<i>Stedelijkheid woonomgeving (ref = stedelijk)</i>		
Landelijk	7,51*	2,18

*significant op $p < 0.05$

4.2 Thuistaal als voorspeller voor laaggeletterdheid

In deze paragraaf wordt er gekeken naar thuistaal als voorspeller voor laaggeletterdheid. Hiervoor hebben we een logistische regressieanalyse uitgevoerd. Eerst is er gekeken of thuistaal zonder achtergrondvariabelen een voorspeller is voor laaggeletterdheid. We zien in Tabel 4.4 dat ouders die thuis geen Nederlands spreken 4,6 keer zo veel kans hebben om laaggeletterd te zijn.

Tabel 4. 4 thuistaal als voorspeller voor laaggeletterdheid, voor controle van achtergrondkenmerken

	b	SE	Exp(b)	Odds ratio
Constante	-2,027	0,091	7,595	
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>				
Niet Nederlands	1,529*	0,233	0,217	4,608

*significant op $p < 0.05$

Wanneer we nagaan in hoeverre de kans op laaggeletterdheid verschilt naar thuistaal, en we ook kijken naar de invloed van achtergrondvariabelen en inkomen, dan zien we in Tabel 4.5 dat de kans op laaggeletterdheid 7,2 keer hoger ligt voor ouders met niet Nederlands als thuistaal dan voor ouders die thuis Nederlands spreken. Verder zien we dat de kans op laaggeletterdheid niet verschilt naar mate respondenten ouder zijn en dat geslacht ook geen significante voorspeller is. Voor een laag opleidingsniveau geldt dat de kans op laaggeletterdheid 10,9 keer hoger ligt dan voor hoogopgeleide ouders, maar voor een midden opleidingsniveau verschilt die kans niet. De kans op laaggeletterdheid voor ouders in een landelijk gebied is 1,7 keer lager dan voor ouders in stedelijk gebied.

Tot slot is er in deze analyse specifiek gekeken naar inkomen in kwintielen. We zien dat de kans op laaggeletterdheid hoger ligt, naar mate een ouder minder verdient en in een lager kwintiel zit. Voor het eerste kwintiel is de kans 4,6 keer hoger, voor het tweede kwintiel 4,3 keer hoger en voor het derde kwintiel 2,9 keer hoger. De kans op laaggeletterdheid verschilt niet voor het vierde kwintiel ten opzichte van het hoogste kwintiel.

Tabel 4. 5 thuistaal als voorspeller voor laaggeletterdheid, na controle van achtergrondkenmerken en inkomen

	b	SE	Exp(b)	Odds ratio
Constante	-4,750	0,844	121,662	
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>				
Niet Nederlands	1,990*	0,378	0,138	7,246
<i>Leeftijd</i>				
in jaren	0,005	0,013	0,995	1,005
<i>Gender (ref = vrouw)</i>				
Man	0,491	0,303	0,617	1,621
<i>Opleiding (ref = Hoog: hbo of wo)</i>				
Laag (basisschool, onderbouw middelbare school en vmbo)	2,396*	0,394	0,092	10,870
Midden (havo, vwo of mbo)	0,738	0,415	0,484	2,066
<i>Inkomen (ref = hoogste en 5^e kwintiel)</i>				
Kwintiel 1	1,550*	0,609	0,216	4,630
Kwintiel 2	1,491*	0,615	0,233	4,292
Kwintiel 3	1,085*	0,545	0,344	2,907
Kwintiel 4	0,711	0,592	0,517	1,934
<i>Stedelijkheid woonomgeving (ref = stedelijk)</i>				
Landelijk	-0,511*	0,252	1,672	-1,672

*significant op $p < 0.05$

In Tabel 4.6 kijken we naar de invloed van achtergrondvariabelen, de positie op de arbeidsmarkt en het ontvangen van een uitkering. We zien dat ouders die thuis een andere thuistaal spreken, een 5,5 keer grotere kans op laaggeletterdheid hebben dan ouders die thuis Nederlands spreken. Verder zien we dat er geen significant verschil is in de kans op laaggeletterdheid naar leeftijd in jaren en naar gender. Bij het opleidingsniveau zien we dat hoe lager opgeleid, hoe hoger de kans is dat de ouder laaggeletterd is. Voor een laag opleidingsniveau geldt dat de kans op laaggeletterdheid 11,4 keer hoger ligt dan voor hoogopgeleide ouders, voor een midden opleidingsniveau zien we dat die kans 2,9 keer hoger is. De kans op laaggeletterdheid voor ouders in een landelijk gebied ligt 1,5 keer lager dan voor ouders in stedelijk gebied.

Verder is er in dit model specifiek gekeken naar de positie in de arbeidsmarkt en het ontvangen van een uitkering als voorspeller voor laaggecijferdheid. We zien dat voor ouders

die geen betaald werk uitvoeren de kans op laaggeletterdheid 3 keer hoger ligt dan voor ouders die betaald werk verrichten. Er is geen significant verschil in de kans op laaggeletterdheid tussen ouders die geen uitkering ontvangen en ouders die dit wel doen.

Tabel 4. 6 thuistaal als voorspeller voor laaggeletterdheid, na controle van achtergrondkenmerken en arbeidsmarktpositie

	b	SE	Exp(b)	Odds ratio
Constante	-3,865	0,604	48,393	
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>				
Niet Nederlands	1,717*	0,299	0,181	5,525
<i>Leeftijd</i>				
in jaren	0,010	0,011	0,990	1,010
<i>Gender (ref = vrouw)</i>				
Man	0,096	0,223	0,913	1,095
<i>Opleiding (ref = Hoog: hbo of wo)</i>				
Laag (basisschool, onderbouw middelbare school en vmbo)	2,443*	0,304	0,088	11,364
Midden (havo, vwo of mbo)	1,091*	0,311	0,340	2,941
<i>Werk (ref = betaald werk)</i>				
Geen betaald werk (werkzoekend, student of anders inactief)	1,093*	0,280	0,338	2,959
<i>Uitkering (ref = ontvangt uitkering)</i>				
Geen uitkering	0,087	0,281	0,923	1,083
<i>Stedelijkheid woonomgeving (ref = stedelijk)</i>				
Landelijk	-0,418*	0,195	1,523	-1,523

*significant op $p < 0.05$

4.3 Samenhang tussen rekenvaardigheid en thuistaal

In deze paragraaf kijken we wederom naar de samenhang van thuistaal, maar dit keer met de rekenvaardigheid van ouders. Als eerste wordt er een lineaire regressie uitgevoerd met alleen thuistaal als voorspeller. Als we kijken naar het uitgangsmodel, zonder een controle van achtergrondvariabelen, zien we in Tabel 4.7 dat ouders die thuis geen Nederlands spreken gemiddeld ongeveer 33 punten minder behalen op hun rekenvaardigheidsscore.

Tabel 4. 7 samenhang tussen rekenvaardigheid en thuistaal, voor controle van achtergrondkenmerken

	b	SE
Constante	285,51	1,54
Thuistaal (ref = Nederlands)		
Niet Nederlands	-33,44*	6,26

*significant op $p < 0.05$

Daarna is dezelfde analyse als bij taalvaardigheid tweemaal herhaald, waarbij er gecontroleerd wordt voor achtergrondvariabelen. Het eerste model kijkt naast achtergrondvariabelen ook naar het inkomen in kwintielen, zoals weergegeven in Tabel 4.8. We zien dat na deze controle, ouders die thuis geen Nederlands spreken gemiddeld 31,7 punten lager scoren op rekenvaardigheden dan ouders die thuis wel Nederlands spreken. We vinden ook verschillen in gender. Mannen scoren gemiddeld 8,1 punten hoger dan vrouwen. De leeftijd van de ouder hangt niet significant samen met de rekenvaardigheid. Het opleidingsniveau blijkt ook hier, net als bij taalvaardigheid, een sterke significante voorspeller van rekenvaardigheid. Ouders met een laag opleidingsniveau scoren gemiddeld 57,3 punten lager dan hoogopgeleiden en midden opgeleiden scoren bijna 25 punten lager dan hoogopgeleiden. Ouders die in een landelijk gebied wonen, scoren gemiddeld 10,5 punten hoger dan ouders die in stedelijk gebied wonen.

Daarnaast laat het model zien dat de rekenvaardigheden van ouders samenhangen met het inkomensniveau. Ook hier geldt: hoe lager het inkomen, hoe lager de rekenvaardigheidsscore. In vergelijking met ouders in het hoogste kwintiel scoren ouders in lagere kwintielen aanzienlijk lager. Het verschil loopt van 37,5 punten in het laagste kwintiel tot 19,2 punten in het vierde kwintiel.

Tabel 4. 8 samenhang tussen rekenvaardigheid en thuistaal, na controle van achtergrondkenmerken en inkomen

	b	SE
Constante	335,67	9,063
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>		
Niet Nederlands	-31,69*	7,615
<i>Leeftijd</i>		
in jaren	-0,30	0,175
<i>Gender (ref = vrouw)</i>		
Man	8,06*	3,222
<i>Opleiding (ref = Hoog: hbo of wo)</i>		
Laag (basisschool, onderbouw middelbare school en vmbo)	-57,33*	5,624
Midden (havo, vwo of mbo)	-24,86*	2,887
<i>Inkomen (ref = hoogste en 5^e kwintiel)</i>		
Kwintiel 1	-37,51*	6,730
Kwintiel 2	-34,52*	4,541
Kwintiel 3	-24,46*	3,994
Kwintiel 4	-19,21*	3,920
<i>Stedelijkheid woonomgeving (ref = stedelijk)</i>		
Landelijk	10,51*	2,727

*significant op $p < 0.05$

Het tweede model kijkt naar de arbeidsmarktpositie, of iemand werkt of niet, en of iemand een uitkering ontvangt in samenhang met de rekenvaardigheden. In Tabel 4.9 is te zien dat in dit model ouders die thuis geen Nederlands spreken, gemiddeld 29 punten lager scoren op rekenvaardigheid dan ouders die thuis wel Nederlands spreken. Mannen scoren gemiddeld 17,5 punten hoger dan vrouwen. Ook hier hangt de leeftijd niet significant samen met de rekenvaardigheid. Ouders die in landelijk gebied wonen, scoren gemiddeld 8,9 punten hoger dan ouders die in stedelijke gebieden wonen.

Het opleidingsniveau blijft een sterke voorspeller: ouders met een laag opleidingsniveau scoren gemiddeld 64,9 punten lager dan hoogopgeleiden. Midden opgeleiden scoren 33 punten lager dan hoogopgeleiden.

De arbeidsmarktpositie hangt ook samen met de rekenvaardigheden: ouders zonder betaald werk scoren gemiddeld 25,4 punten lager dan ouders die wel betaald werk hebben. Er is geen significant verschil gevonden bij de samenhang tussen rekenvaardigheden en het wel of niet ontvangen van een uitkering.

Tabel 4. 9 samenhang tussen rekenvaardigheid en thuistaal, na controle van achtergrondkenmerken en arbeidsmarktpositie

	b	SE
Constante	318,11	9,057
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>		
Niet Nederlands	-29,30*	6,148
<i>Leeftijd</i>		
in jaren	-0,28	0,150
<i>Gender (ref = vrouw)</i>		
Man	17,49*	2,560
<i>Opleiding (ref = Hoog: hbo of wo)</i>		
Laag (basisschool, onderbouw middelbare school en vmbo)	-64,86*	4,267
Midden (havo, vwo of mbo)	-33,04*	2,634
<i>Werk (ref = betaald werk)</i>		
Geen betaald werk (werkzoekend, student of anders inactief)	-25,38*	5,263
<i>Uitkering (ref = ontvangt uitkering)</i>		
Geen uitkering	-3,80	4,181
<i>Stedelijkheid woonomgeving (ref = stedelijk)</i>		
Landelijk	8,87*	2,430

*significant op $p < 0.05$

4.4 Thuistaal als voorspeller voor laaggecijferdheid

In deze paragraaf wordt er gekeken naar thuistaal als voorspeller voor laaggecijferdheid. Dit wordt gedaan door een logistische regressieanalyse uit te voeren. Eerst is er gekeken of thuistaal zonder achtergrondvariabelen een voorspeller is voor laaggecijferdheid. We zien in Tabel 4.10 dat ouders die thuis geen Nederlands spreken, 3,5 keer zo veel kans hebben om laaggecijferd te zijn.

Tabel 4. 10 thuistaal als voorspeller voor laaggecijferdheid, voor controle van achtergrondkenmerken

	b	SE	Exp(b)	Odds ratio
Constante	-1,960	0,097	7,103	
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>				
Niet Nederlands	1,254*	0,229	0,287	3,484

*significant op $p < 0.05$

Wanneer we controleren voor achtergrondkenmerken (leeftijd, gender, opleiding en stedelijkheid) en ook inkomen, dan zien we dat ondanks dat er nu achtergrondvariabelen zijn meegenomen ter controle, de kans op laaggecijferdheid 5,9 keer hoger is voor ouders die thuis geen Nederlands spreken dan voor ouders die dit wel doen. Kijkend naar de achtergrondvariabelen, zien we dat er geen significant verschil is in de kans op laaggecijferdheid naar leeftijd in jaren en naar gender. Verder kijken we naar het opleidingsniveau. Vergeleken met ouders die hoog zijn opgeleid, hebben ouders die laag zijn opgeleid 11 keer zo veel kans om laaggecijferd te zijn. Voor ouders die midden opgeleid zijn, geldt dat zij 2,6 keer zo veel kans hebben om laaggecijferd te zijn dan ouders die hoog zijn opgeleid. Voor ouders die een landelijke woonomgeving hebben, is de kans om laaggecijferd te zijn 2,2 keer hoger dan voor mensen die in de stad wonen.

Tot slot is er in deze analyse specifiek gekeken naar inkomen in kwintielen. We zien dat de kans op laaggecijferdheid hoger ligt, naar mate een ouder minder verdient en in een lager kwintiel zit. Voor het eerste kwintiel is de kans 6,6 keer hoger, voor het tweede kwintiel 6,3 keer hoger, voor het derde kwintiel 3,9 keer en voor het vierde kwintiel 3,3 keer. Zie Tabel 4.11.

Tabel 4. 11 thuistaal als voorspeller voor laaggecijferdheid, na controle van achtergrondkenmerken en inkomen

	b	SE	Exp(b)	Odds ratio
Constante	-4,495	0,818	93,539	
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>				
Niet Nederlands	1,789*	0,375	0,169	5,917
<i>Leeftijd</i>				
in jaren	0,002	0,013	0,998	1,002
<i>Gender (ref = vrouw)</i>				
Man	-0,169	0,289	1,196	-1,196
<i>Opleiding (ref = Hoog: hbo of wo)</i>				
Laag (basisschool, onderbouw middelbare school en vmbo)	2,408*	0,375	0,091	10,989
Midden (havo, vwo of mbo)	0,977*	0,355	0,379	2,639
<i>Inkomen (ref = hoogste en 5^e kwintiel)</i>				
Kwintiel 1	1,940*	0,685	0,151	6,623
Kwintiel 2	1,874*	0,646	0,160	6,250
Kwintiel 3	1,400*	0,615	0,256	3,906
Kwintiel 4	1,224*	0,554	0,300	3,333
<i>Stedelijkheid woonomgeving (ref = stedelijk)</i>				
Landelijk	-0,769*	0,306	2,191	-2,191

*significant op $p < 0.05$

In de volgende analyse is er nagegaan in hoeverre de kans op laaggeletterdheid verschilt naar thuistaal, arbeidsmarktpositie, uitkering en de eerdergenoemde leeftijd, gender, opleiding en stedelijkheid. In Tabel 4.12 staan de resultaten weergegeven. We zien ten eerste dat de kans op laaggecijferdheid 3,8 keer hoger ligt voor ouders met niet Nederlands als thuistaal dan voor ouders die thuis Nederlands spreken. Verder zien we dat de kans op laaggecijferdheid niet verschilt naar mate respondenten ouder zijn. Voor mannen geldt dat de kans op laaggecijferdheid 1,6 keer lager ligt. Bij opleiding zien we dat hoe lager opgeleid, hoe sterker de voorspellende waarde. Voor een laag opleidingsniveau geldt dat de kans op laaggecijferdheid 13 keer hoger ligt dan voor hoogopgeleide ouders, voor een midden opleidingsniveau geldt dat dit op 4 keer hoger ligt. We zien dat de kans op laaggecijferdheid voor ouders in een landelijk gebied 1,7 keer lager ligt dan voor ouders in stedelijk gebied.

Verder is er in dit model specifiek gekeken naar de positie in de arbeidsmarkt en het ontvangen van een uitkering als voorspeller voor laaggecijferdheid.

Als we kijken naar arbeidsmarktpositie en uitkering, zien we dat voor ouders die geen betaald werk uitvoeren de kans op laaggecijferdheid 2,5 keer hoger ligt dan voor ouders die betaald werk verrichten. Er is geen significant verschil in de kans op laaggecijferdheid tussen ouders die geen uitkering ontvangen en ouders die dit wel doen.

Tabel 4. 12 thuistaal als voorspeller voor laaggecijferdheid, na controle van achtergrondkenmerken en arbeidsmarktpositie

	b	SE	Exp(b)	Odds ratio
Constante	-3,226	0,5831	25,3161	
<i>Thuistaal (ref = Nederlands)</i>				
Niet Nederlands	1,340*	0,296	0,263	3,802
<i>Leeftijd</i>				
in jaren	0,003	0,010	0,997	1,003
<i>Gender (ref = vrouw)</i>				
Man	-0,456*	0,201	1,582	-1,582
<i>Opleiding (ref = Hoog: hbo of wo)</i>				
Laag (basisschool, onderbouw middelbare school en vmbo)	2,567*	0,298	0,077	12,987
Midden (havo, vwo of mbo)	1,406*	0,305	0,248	4,032
<i>Werk (ref = betaald werk)</i>				
Geen betaald werk (werkzoekend, student of anders inactief)	0,931*	0,256	0,395	2,532
<i>Uitkering (ref = ontvangt uitkering)</i>				
Geen uitkering	-0,150	0,229	1,164	-1,164
<i>Stedelijkheid woonomgeving (ref = stedelijk)</i>				
Landelijk	-0,528*	0,198	1,703	-1,703

*significant op $p < 0.05$

4.5 Samenvatting

De gesproken thuistaal van ouders speelt een belangrijke rol in hun basisvaardigheden. Ouders die thuis geen Nederlands spreken, behalen over het algemeen lagere scores op de basisvaardigheden. Deze verschillen blijven zichtbaar, zelfs wanneer rekening wordt gehouden met leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, stedelijkheid, inkomen en arbeidsmarktpositie. Het opleidingsniveau is een van de sterkste voorspellers: laag- en middenopgeleide ouders met een andere thuistaal, hebben een veel grotere kans op lage basisvaardigheden dan hoogopgeleide ouders (met een andere thuistaal). Daarnaast beïnvloeden inkomen en arbeidsmarktpositie de vaardigheidsscores: ouders met een lager inkomen behalen lagere scores dan ouders met hogere inkomens. Net als ouders zonder betaald werk; die behalen gemiddeld genomen lagere scores dan ouders die wel betaald werk hebben. Wonen in landelijke gebieden (ten opzichte van wonen in stedelijk gebied) gaat daarentegen samen met iets hogere vaardigheden en een kleinere kans op lage basisvaardigheden. Geslacht en leeftijd spelen een beperktere rol, met geen significante verschillen tussen leeftijden van ouders, en in enkele gevallen kleine verschillen tussen mannen en vrouwen.